

REFLEKSIJA S STROKOVNE EKSURZIJE IN SREČANJA ALPEN-RHEIN FICE REGIONAL NA NIZOZEMSKEM

Letošnje srečanje FICE regional je potekalo v Utrechtu na Nizozemskem od 20. do 23. novembra 1996 na temo »Nove poti na področju socialno-pedagoške pomoči družinam«. Slovensko združenje za izvendružinsko vzgojo se je zato odločilo to srečanje združiti s strokovno ekskurzijo. Tako smo si lahko od 18. do 20. novembra ogledali še nekaj ustanov, ki se na jugu Nizozemske ukvarjajo z izvendružinsko vzgojo.

V okviru ekskurzije smo si ogledali medicinsko-pedagoški center za otroke z motnjami v razvoju. Tu obravnavajo otroke do 15 let starosti. Nekateri so tam nameščeni, drugi prihajajo dnevno. V okviru centra imajo tudi šolo s prilagojenim programom in diagnostični center za celotno regijo.

Ogledali smo si še krizni center za mladostnike, kamor mladostnike v krizni situaciji usmeri svetovalna služba za mladostnike, ustanova za mladino in družino, splošna socialna služba, policija ali zdravnik. Pogosto pa se tam zgledajo mladostniki sami. Mladostniki so tu nameščeni za dobo do treh mesecev, v tem času za mladostnika iščejo drugačno rešitev. Dogajanje znotraj centra je natančno strukturirano. Gojenci morajo sodelovati v njihovem internem programu aktivnosti, če ne hodijo v šolo ali na delo (izven centra), in smejo ven le po premisleku in dovoljenju vodstva skupine. Večina mladostnikov, ki so v kriznem centru nameščeni, je bila že prej obravnavana v različnih ustanovah ali zavodih, veliko pa se ukvarjajo tudi s problematiko priseljencev.

Bili smo tudi v vzgojnem zavodu, ki je precej podoben našim. Imajo oddelek za diagnostiko, vsak gojenec ima svojo sobo (pravica do intimnosti). Vsi gojenci morajo biti po zakonu nameščeni v zavod v isti regiji, iz katere izhajajo. V šolo in razne

aktivnosti se vključujejo v okolju. Če domača situacija dopušča, hodijo na izhode praviloma vsak drugi vikend.

Bili smo še v institutu Reeve v Kampenu, kjer so nameščeni lažje duševno prizadeti otroci in mladostniki (5 do 21 let) zaradi vedenjskih, vzgojnih in socialno-emocionalnih težav. V inštitutu je nameščenih 83 otrok v osmih hišah, razpršenih po kraju Kampen. Obravnava temelji na bivanju otroka v naravnem okolju in vključevanju v lokalno skupnost, dokler je to le mogoče. V skrb in obravnavo so vedno vključeni starši otrok, njihovo delo temelji na vzpostavljanju in podpori odnosa otrok-starši.

20. 11. 1996 zvečer se je v Viennenu pri Utrechtu s slavnostnim sprejemom predsednika FICE Nizozemske g. Thea Binnendijka pričel regionalni posvet na temo »Nove poti na področju socialno-pedagoške pomoči družinam«. Posveta so se poleg Nizozemcev in nas udeležili še predstavniki Švice in Nemčije. Glavna tema posveta so bile nove poti socialno-pedagoške pomoči družinam, ki jih izvajajo na Nizozemskem, po modelu ZDA, tj., projekta »*Families First*» in »*Video home-training*«. Ogledali smo si tudi Center za socialno pedagogiko Michiel, kjer ta projekta izvajajo, izvajalci pa so nam svoje delo podrobneje predstavili.

VIDEO HOME-TRAINING

VHT je kratka intenzivna oblika družinske pomoči na domu, ki jo izvajajo v družinah z vzgojnimi težavami. Družinski svetovalci (*home trainer*) dela video posnetke staršev in otrok v vsakdanjih družinskih situacijah. Starši si te posnetke pozneje skupaj s svetovalcem ogledajo in analizirajo situacijo. Pri

tem na začetku največjo pozornost posvečajo vzpostavitvi pozitivnih odnosov med starši in otroki. Na podlagi teh posnetkov svetovalec staršem razlaga, katerih sposobnosti naj se poslužujejo za uspešen odnos s svojimi otroki. Pri nadaljnjih srečanjih pa jim pomaga, da te uspešne trenutke še razširijo.

Izhodišče te metode je v tem, da si tako starši kot otroci želijo dobre medsebojne odnose. Celó če je odnos že dalj časa moten, ta želja še vedno obstaja. S pomočjo video posnetkov lahko družinski svetovalec starše opozori na spodbude njihovih otrok k vzpostavljanju kontakta. Starši so zato na te spodbude bolj pozorni, na ta način se razvijajo pozitivni procesi. Družinsko svetovanje uči starše o načelih uspešne interakcije. Da bi jo ustvarili, si je treba biti zlasti na jasnem o tem, katere elemente vsebuje pozitiven odnos med otroki in starši. Utemeljitelja te metode Harry Biemans in Saskia van Rees sta se zato najprej osredotočila na analiziranje posnetkov o neproblematičnih vzgojnih situacijah. Analiza se nanaša tako na verbalno kot na neverbalno govorico.

Družinski svetovalec si že od začetka prizadeva graditi pozitiven odnos med člani družine. Skozi VHT starši dobijo informacijo o tem, kaj lahko storijo, da bi interakcije in odnosi v družini dobro potekali. Analiza posnetkov skupaj s starši je jedro pomoči, razvoj otroka je v središču zanimanja. S pomočjo posnetkov postane jasna raven, na kateri otroci sodelujejo, tako da lahko starši zelo konkretno vidijo, kako z otroki ravnati in jim pomagati pri nadaljnjem razvoju. Ta metoda družinskega svetovanja ni problem-sko usmerjena, ampak ima za cilj povečati uspešne kontakte.

Pri VHT družinski svetovalec ob vsakem obisku družine posname video posnetek običajnega družinskega življenja, ki si ga nato skupaj s starši ogleda. Tako svetovanje traja od enega meseca do šest mesecev, izkušen svetovalec pa lahko pomaga družini v treh mesecih. Svetovalec obiskuje družino praviloma enkrat tedensko. Prvi teden posname video, ki si ga v naslednjem tednu skupaj ogledajo. Če so v družini tudi starejši otroci, pritegnejo k ogledu tudi njih.

Video posnetki so last družine. Za potrebe supervizije si ga lahko ogledata le svetovalec in supervizor. Ko je svetovanje končano, družini izročijo material na VHS kaseti. Ne shranjujejo nikakršnih kopij.

FAMILIES FIRST (FF)

To je štiritjedenski program pomoči družinam v kriznih situacijah, kadar obstaja možnost, da bo eden (ali več) otrok odstranjen od doma. Program zagotavlja intenzivno, kratkoročno pomoč na domu in ne v instituciji. Pomoč je zagotovljena 24 ur dnevno.

S programom si prizadevajo obdržati družino skupaj, preprečiti namestitev otrok izven lastne družine, najbolj pomembno pa je zaščititi otroke. Metode dela so bile razvite v ZDA in delno temeljijo na teorijah učenja.

Udeležena družina je vključena v štiritjedensko intenzivno svetovanje izvajalca FF (*caseworker*), ki z družino v poprečju dela 15 ur tedensko. Delo je prirojeno individualnim potrebam družine. Izvajalec temu prilagodi svoj urnik in je družini na razpolago 24 ur dnevno, 7 dni na teden.

FF zagotavlja kombinacijo praktične in psihosocialne pomoči z glavnim ciljem, rešiti trenutno krizno situacijo. Družinski člani definirajo probleme in nakažejo, kaj si želijo spremeniti. Izvajalec po posvetu z nosilcem primera (*referral officer*) skupaj z družino določi cilje tretmana. Pri tem ima prednost preprečitev namestitve otroka izven družine. Včasih pa se je treba pred psihosocialnim svetovanjem osredotočiti na reševanje konkretnih praktičnih problemov. V tem primeru izvajalec zagotovi praktično pomoč, npr. pomoč pri ustvarjanju reda v gospodinjstvu. V nadaljevanju mora navadno izvajalec naučiti družinske člane novih veščin, ki jim pomagajo pri reševanju vsakodnevnih težav, npr. kako preprečiti in reševati konflikte, vzpostavljati stike izven družine ali zagotoviti starševski nadzor in red v družini.

Program se po štirih tednih konča. V tem času naj bi bili kriza in možnost izven-družinske namestitve preseženi. Seveda v tem času v vseh družinah problemov ni

mogoče rešiti. Izjemoma program podaljšajo na največ šest tednov. Pomoč FF preneha, ko je izvendružinska namestitev preprečena in ko so se družinski člani ponovno sposobni skupaj soočiti z vsakdanjim življenjem. Po končanem programu FF izvajalec družino spremlja še naprej in z njo stopi v kontakt še po treh, šestih in dvanajstih mesecih.

Pogoji, ki jih mora družina izpolnjevati za vključitev v FF program, so naslednji.

Otrok mora biti mlajši od 18 let in imeti vsaj enega od staršev ali posvojitelja.

Vsaj eden od staršev mora biti pripravljen sodelovati v programu, pripravljeni morajo biti na srečevanje z izvajalcem 24 ur dnevno, zavedati se morajo posledic izvendružinske namestitve otroka.

Projekt FF, ki ga izvaja Center za socialno pedagogiko Michiel, ima zaposlenih pet izvajalcev in enega supervizorja, tim pa vodi manager programa. Vsak izvajalec obravnava dve družini hkrati. Tak tim izvede približno 75 storitev letno.

V nadaljevanju posveta FICE so z referati predstavili delo na področju socialno-pedagoške pomoči družinam še udeleženci iz ostalih držav, Slovenijo pa je predstavil g. Tomaž Vec iz VIZ Smlednik, ki je predstavil njihovo delo v zavodu.

Ob ogledu omenjenih ustanov in predstavitvi njihovih programov dela se mi zdi izjemno pomembno in pozitivno glede zavodske vzgoje v primerjavi s Prevezgojnim domom Radeče zlasti dvoje. Na Nizozemskem imajo zakon, ki določa, da morajo biti vsi zavodski otroci in mladostniki nameščeni v zavod v isti regiji, tj., čim bližje matične družine. To omogoča tesnejše in uspešnejše sodelovanje z družino in vključevanje v matično okolje. V takem primeru starši lažje postanejo enakovredni partnerji pri vzgoji lastnih otrok.

Druga pomembna značilnost nizozemskih zavodov v primerjavi s PD Radeče je, da imajo vsi otroci in mladostniki brez izjeme svojo lastno spalnico, kjer jim je zagotovljena pravica do intimnosti, hkrati pa se tako zmanjša možnost medsebojnega agresivnega vedenja.

Ta primerjava mi zbuja željo, da bi tudi mi začeli načrtovati in počasi uresničevati njihov način organiziranja vzgoje in prevzgoje, morali pa bi začeti razmišljati o ustanavljanju stanovanjskih skupin, s čimer bi se približali modelu, ki je uveljavljen na Nizozemskem, pa tudi že v nekaterih naših vzgojnih zavodih.

Nataša Magister